

Bakalářská práce

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

Bakalářská práce

Ctnost spravedlnosti podle Tomáše Akvinského

Autor práce: Romana Zívalová
Vedoucí práce: prof. Tomáš Machula, Ph.D.; Th.D.
Studijní program: Pedagogika volného času

2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Datum: .....

Podpis studenta: .....

Poděkování

Děkuji panu profesoru Tomáši Machulovi, Ph.D., Th.D. za odborné vedení, trpělivost, pomoc a velmi cenné rady, které mi poskytl při zpracování bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	7
1 Tomáš Akvinský	9
1.1 Představení Tomáše Akvinského	9
1.2 Životopis Tomáše Akvinského	10
1.3 Díla Tomáše Akvinského	11
1.4 Předchůdci Tomáše Akvinského v antice.....	12
1.4.1 Platón	12
1.4.2 Aristoteles	14
1.4.3 Marcus Aurelius Augustus.....	16
1.4.4 Shrnutí.....	17
2 Ctnosti.....	19
2.1 Ctnost.....	19
2.2 Dělení ctností	20
2.3 Ctnosti podle Tomáše Akvinského.....	22
3 Kardinální ctnost – spravedlnost.....	24
3.1 Vymezení pojmu spravedlnost	24
3.2 Retributivní Spravedlnost.....	25
4 Aplikace etických principů Tomáše Akvinského ve vzdělávacím prostředí.....	28
4.1 Přítomnost prvku spravedlnosti v edukačním procesu.....	28
4.2 Tomáš Akvinský a proces edukace	29
4.3 Retributivní spravedlnost a užití trestů.....	30
4.4 Kde má a nemá smysl retributivní spravedlnost	31
4.4.1 Smysl a postavení retributivní spravedlnosti v dnešní pedagogice	32
4.4.2 Chápání retributivní spravedlnosti a použitelnost myšlenek Akvinského na dnešní výchovný systém.....	34
4.4.3 Nové pohledy na trestání v pedagogice v rámci efektivní výuky	35
4.4.4 Současný pohled na trestání ve výchovném procesu.....	36
Závěr	38
Seznam použitých zdrojů	40
Abstrakt.....	43
Abstract.....	44

Úvod

V moderní době, plné rozmanitosti a nejistot, hledáme pevné body, které nám pomáhají nacházet a udržovat směr našeho bytí. Etika, zkoumající otázky morálky, ctnosti a neřesti, představuje jeden z těchto orientačních bodů, neboť nabízí stále aktuální zdroj inspirace a orientace. Lidé hledají odpovědi na různé životně důležité otázky, ale mají tendenci zůstat jen u hledání vysvětlení či popisu. V otázkách etiky však nejde jen o poznání, co máme dělat, ale i o schopnost toto poznání přenést do života. Cílem etiky totiž není jen poznání, ale především jednání. Etikou, která se o takové propojení poznání a jednání zabývá, je etika ctností. Klade důraz na ctnosti jako klíčové prvky pro dobrý a smysluplný život. Tento přístup zdůrazňuje význam propojení teoretického poznání s praktickým jednáním, což je klíčové pro naplnění lidské přirozenosti. Pouhým poznáním či pochopením nauky o ctnostech se ale žádný člověk ctnostným nestane. Proč je u ctností tak významné propojení poznání a jednání? Protože primárním cílem lidského života je naplnění lidské přirozenosti. Na jednotlivé úkony je tedy nahlíženo jako na dobré nebo špatné a nakolik jsou s lidskou přirozeností ve shodě. Jedním z významných představitelů etiky ctností je Tomáš Akvinský, jehož pojetí spravedlnosti je tématem této práce. Jejím cílem tedy je představit základní myšlenky Tomáše Akvinského týkající se ctností spravedlnosti a pokusit se o jejich aplikaci na problémy dnešní doby.

Jeho dílo a myšlenky představují jedinečnou syntézu antické filozofie a křesťanského učení. Akvinský, hluboce ovlivněný Aristotelem, přetvořil etiku ctností novým, křesťansky orientovaným směrem. Jeho interpretace ctností spravedlnosti nabízí cenné náhledy, relevantní i pro současnou společnost.

Cílem této bakalářské práce je představit základní myšlenky Akvinského týkající se ctností spravedlnosti a zkoumat jejich aplikovatelnost na dnešní etická dilemata. Klíčové otázky zahrnují, jak Akvinského pojetí může přispět k řešení výzev ve školství, osobním rozvoji a jak může jeho učení o ctnostech osvětlit cestu vpřed v době plné konfliktů a nespravedlnosti.

Tento úvod položí otázky a nastíní cestu, kterou se práce vydá při hledání odpovědí. Prozkoumáme historické kořeny etiky ctností a sledujeme její vývoj až po současnou debatu o roli etiky ve stále se měnící společnosti, hledající pevný základ v ctnostech, jež zůstávají stejně aktuální dnes, jako kdysi.

Po úvodním nastínění problematiky a významu etiky ctností v kontextu díla Tomáše Akvinského, se práce bude systematicky ubírat cestou rozdělenou do několika klíčových kapitol. První kapitola se zaměřuje na historii etiky ctností, sledující její vývoj od antiky, přes Akvinského interpretace, až po moderní aplikace. Ve druhé kapitole prozkoumáme Akvinského pojetí ctností spravedlnosti a jeho integraci do křesťanské etiky, přičemž klíčová bude analýza vztahu mezi rozumem, vírou a ctností. Třetí kapitola představí současné aplikace Akvinského myšlenek, zkoumající etické dilema a nabízející perspektivy pro dnešní společnost. Závěr sumarizuje hlavní poznatky a reflektuje nad stále aktuálním významem Akvinského přínosu pro etický diskurz, nastiňující směry pro další výzkum.

1 Tomáš Akvinský

Předtím, než se ponoříme do hlubin myšlenek Tomáše Akvinského a jeho vlivu na etiku ctností, je důležité si ujasnit, proč jeho dílo vybíráme jako středobod naší analýzy a jaké kontexty a otázky nás povedou skrze naše zkoumání. Akvinský stojí na křižovatce mezi antickou filozofickou tradicí a středověkým křesťanským myšlením, a právě jeho jedinečná syntéza těchto dvou světů nabízí bohaté pole pro studium etiky ctností. Jeho práce nejenže reflektuje hluboké pochopení Aristotelových etických teorií, ale také přináší nový pohled na ctnosti prostřednictvím prizmatu křesťanské teologie.

V této kapitole si představíme Tomáše Akvinského a budeme zkoumat jeho pojetí ctností, zvláště spravedlnosti, a jak tento pojem rozšířil o další rozměry, jež rezonují s křesťanskými hodnotami a učením. Přezkoumáme, jak jeho přístup k etice ctností ovlivňuje naše chápání dobrého života, roli rozumu a víry v morálním rozhodování a jak jeho učení může být aplikováno na etická dilemata současné doby. Skrze Akvinského oči tak můžeme lépe porozumět nejen historickému vývoji etického myšlení, ale také způsobu, jakým staré filozofické koncepty mohou osvětlit a ovlivnit moderní diskurz o ctnostech a morálce.

1.1 Představení Tomáše Akvinského

Tomáš Akvinský, byl jedním z významnějších filozofů a teologů vrcholné scholastiky ve 13. století. Pečlivě odděloval teologii a filozofii, kterou studoval s metodickou přísností. Studoval sedmero svobodných umění (tj. gramatiku, logiku, rétoriku, aritmetiku, geometrii, muziku a astronomii). Během svého vzdělání se seznámil s Aristotelovými logickými spisy. Po dobu jeho rozvoje bylo Tomášovo myšlení ovlivněno Aristotelem (ve filozofii) a sv. Augustínem (v teologii).

Tomáš byl realista a zdůrazňoval postupnost lidského poznání, které začínalo smyslovým vnímáním. Byl přesvědčen, že je intelekt je soběstačný a poznání se odvíjí od smyslového vnímání. Rozlišoval dva způsoby: teoreticko-pojmové (*secundum perfectum usum rationis*) a poznání založené na přirozené spřízněnosti (*affinitas naturalis*). Během svého života působil jako učitel a vědec. V Kolíně nad Rýnem studoval u samotného Alberta Velikého, zakladatele řádu dominikánů a čtyři roky

byl pod jeho přímým vedením. Jeho prostřednictvím se setkal s novým ústředním pilířem západní filozofie, novoplatonismem. Došel k rozhodnutí, věnovat se vědecky teologii, a proto se vydal do Paříže. Následně vyučoval teologii v Říme a Paříži, kam se opakovaně vracel. Jako učitel a spisovatel dosáhl světové pověsti, ale setkal se i s nepřátelstvím a rivalitou.

Tomášova syntéza Augustina a Aristotela nebyla zcela úspěšná a na sklonku života se musel bránit proti radikálním aristotelikům a konzervativnímu augustinismu¹. I když jeho díla byla některými odsouzena, byl nakonec kanonizován a jeho učení bylo doporučováno jako vzor. Postupně se začal rozvíjet tomismus a v 19. století byl Tomáš Akvinský doporučován jako vzor křesťanského teologa. Jeho učení se rozšířilo a tomismus se stal významným směrem v katolické teologii a filozofii. Jeho díla, psaná středověkou latinou, zůstávají pro moderní čtenáře velmi obtížná, a to může být důvod, proč se příliš nečtou.

Sv. Tomáš byl velmi plodným autorem a dokonce byl nazýván andělským učitelem (doctor angelicus)². V římskokatolické církvi byl zařazen mezi 36 učitelů církve a platí za jednoho z největších teologů. Roku 1323 byl Tomáš prohlášen za svatého.

1.2 Životopis Tomáše Akvinského

Tomáš Akvinský se narodil v roce 1225 na zámku Roccasecca u Akvina, poblíž Neapole. Proudila v něm germánská krev, přesto byl považován za Itala, syna hraběte Landolfa z Akvina a matky Teodory z knížecího rodu v Normandii. Když bylo Tomášovi pět let, byl poslán do opatství benediktinů Monte Cassino, které bylo tehdy centrem politického dění. Probíhal zde boj mezi papežem a císařem. Po devíti letech, které zde Tomáš Akvinský prožil v učení, odešel studovat univerzitu do Neapole. V osmnácti letech vstoupil do dominikánského řádu. Protože od něj rodina očekávala, že se stane benediktínským mnichem a následně opatem, což vedlo k projevům nelibosti, byl poslán do Paříže. Cestou však byl unesen vlastními bratry, kteří se ho snažili, neúspěšně, přesvědčit, aby od svých plánů, ustoupil.

Po pobytu v Kolíně nad Rýnem se vrátil zpět do Paříže, do řádové školy dominikánů a začal zde působit jako učitel teologie. Později byl prohlášen doktorem teologie a byla mu předána katedra teologie. Nikdy nesetřval dlouho na žádném místě.

---

¹ BLECHA, Ivan. Filosofická čítanka. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2000, s. 551.

² PESCH, Otto Hermann. Thomas von Aquin, s. 72.

Často cestoval a kamkoliv přišel, vnímal jako své povolání shrnout pohled křesťanů na svět v podobě slova a písma jako celku.³

Tomáš Akvinský byl v roce 1259 jmenován generálním kazatelem v Itálii a svou činnost provozoval v Neapoli. Přelomovým rokem byl pro Akvinského rok 1269. Dominikány byl vyslán na univerzitu do Paříže, kde se měl věnovat přednáškám zaměřeným na Písmo a vedl scholastické disputace. Akvinského komentář k Listu Římanům se stal jedním z nejčtenějších biblických děl.

Poslední tři roky jeho života patřily k nejpłodnějším obdobím. Zvládl napsat velké množství spisů, například komentáře k téměř všem spisům Aristotelovým, komentář k evangeliu svatého Jana a listům svatého Pavla nebo jeho velké dílo *Questiones – disputace o zlu a o ctnostech*. Tomáš Akvinský zemřel v nedožitých padesáti letech 7. března 1274 v klášteře Fossa Nova, mezi Neapolí a Římem.⁴ Po jeho smrti se tomismus stal ústřední filozofií řádu dominikánů a v roce 1323 byl Tomáš Akvinský prohlášen za svatého. V roce 1917 byl pojat do kodexu kanonického práva, ve kterém je stanoveno, že kněží katolické církve mají získávat své teologické a filozofické vzdělání v souladu s metodou, naukou a principy Tomáše Akvinského.

Je považován za jednoho z nejvýznamnějších myslitelů. Jeho filozofie je známa jako tomismus a byla silně ovlivněna antickými představiteli. V jeho pojetí hraje ctnost důležitou roli v etickém chování a dosahování morální dokonalosti.

1.3 Díla Tomáše Akvinského

Tomáš Akvinský patří k předním filozofům a teologům středověké filozofie třináctého století. Někteří historici nazývají toto století stoletím Tomáše Akvinského. Jeho myšlení bylo výrazně ovlivněno dvěma významnými osobnostmi, a to Aristotelem a sv. Augustinem. Od Aristotela převzal většinu etických témat a shodně tvrdí, že dobro je to, k čemu lidé přirozeně tíhnou.⁵ Na rozdíl od Aristotela však nepoužívá pedagogický tón, ale jeho etika má spíše teoretický charakter. Jak již bylo zmíněno, byl plodným autorem. Rozsah Tomášova díla, 30 svazků velkého formátu, vysvětluje jeho tajemník tak, že diktoval 4–5 písařům najednou a jeho díla lze považovat za jedny z nejvíce pozoruhodných syntéz filozofického a duchovního myšlení. Dokázal sloučit myšlenky

---

³ Srov. PIEPER, Josef, *Tomáš Akvinský: život a dílo*, s. 13–22.

⁴ Srov. PESCH, Otto Hermann. *Thomas von Aquin*, s. 26.

⁵ Srov. např. FLOSS, P. *Architekti středověkého křesťanského vědění*. s. 251.

z rozdílných zdrojů, ať už to byly zdroje novoplatonské, scholastické, židovské, aristotelské či arabské.⁶

Tomášova díla je možno rozdělit do několika skupin. Patří sem například komentáře k Aristotelovi, souhrnné teologické výklady, jako např. *Summa theologica*, menší spisy týkající se křesťanské dogmatiky, *quaestiones* neboli zápisky teologických disputací, spisy k filozofii práva, státu a společnosti, spisy týkající se řádu a řádových pravidel nebo exegetické výklady určené k výkladu Písma.⁷ Za jeho největší dílo je považována druhá část *Summy*. *Summa theologica* je dílem, ze kterého čerpali a čerpají dnešní špičkoví teologové a filozofové.

1.4 Předchůdci Tomáše Akvinského v antice

V této části se zaměříme na důležité předchůdce Tomáše Akvinského, kteří zásadně ovlivnili jeho myšlení a přístup k etice ctností. Přestože Akvinský je často vnímán jako stěžejní postava ve vývoji křesťanské filozofie a etiky, jeho práce byla do značné míry ovlivněna myšlenkami a díly antických filozofů. Tato kapitola odkrývá kořeny Akvinského pojetí ctnosti spravedlnosti, které nejsou možné pochopit bez důkladného zkoumání děl Platóna, Aristotela a dalších myslitelů antiky. Tyto postavy nejenže položily základy etiky ctností, ale také formovaly filozofický rámec, na kterém Akvinský stavěl své vlastní teologické a etické teorie. Skrze tuto kapitulu se ponoříme do historie filozofie, abychom lépe porozuměli, jak antické myšlenky rezonují v Akvinského práci a jak jsou tyto ideje relevantní pro současný diskurz o morálce a ctnosti.

1.4.1 Platón

Platón, jeden z největších filozofů antiky, ve svém díle „*Ústava*“ podrobně zkoumá otázku ctnosti a jejího významu pro spravedlivý život jedince i celé společnosti. Představuje ideál státu, kde každá sociální skupina – strážci, kteří vládou, ochránci, kteří zajišťují bezpečnost, a výrobci, kteří se starají o materiální potřeby – plní svou roli v souladu s příslušnými ctnostmi: moudrostí, odvahou, uměřeností a spravedlností. Pro Platóna jsou tyto ctnosti nejen základem pro fungování ideálního státu, ale i pro dosažení dobrého života každého jednotlivce. Platónovo chápání ctnosti je úzce spojeno s jeho teorií forem,

---

⁶ Srov. FLOSS, Pavel. Úvod do dějin středověkého myšlení. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1994, s. 71.

⁷ Srov. STÖRIG, Hans Joachim. Malé dějiny filozofie, s. 193-194.

podle které jsou ctnosti objektivními realitami, které existují nezávisle na fyzickém světě a mohou být poznány rozumem. Platón věřil, že pravá ctnost je získána prostřednictvím filozofického bádání a poznání pravdy o ideálních formách, které jsou dokonalými vzory všech věcí, včetně ctností. Podle něj by měli strážci státu, filozofové-králové, vést společnost, protože díky svému poznání ideálních forem a ctností jsou nejlépe vybaveni k tomu, aby rozhodovali spravedlivě a ve prospěch celku. Tímto způsobem Platón propojuje etické a politické myšlení, zdůrazňuje význam spravedlnosti a rozumného uspořádání společnosti pro dosažení dobrého a spravedlivého života⁸. Platónův přístup k ctnosti a jeho vize ideálního státu mají dalekosáhlý vliv nejen na antickou filozofii, ale i na celou historii západního myšlení. Jeho dílo "Ústava" slouží jako základní text pro etické, politické a filozofické diskuse o spravedlnosti, ideálním státu a úloze ctností v životě jednotlivce i společnosti. Platónova díla, charakteristická svou dialektickou metodou a používáním dialogů pro zkoumání filozofických otázek, nejen že oslovují čtenáře svou poetičností a intelektuální hloubkou, ale také nás vyzývají k zamyšlení nad základními principy, které by měly řídit náš život a společnost.

Tomáš Akvinský významně rozšířil a adaptoval Platónovy myšlenky, čímž přispěl k jejich trvalému vlivu na západní myšlení. Jeho práce významně obohacuje a rozvíjí Platónovu koncepci ctnosti a ideálního státu, zvláště pak v kontextu křesťanské filozofie a teologie. Akvinský přebírá Platónův důraz na rozum a ctnost jako základy pro spravedlivý život a harmonickou společnost, ale zároveň tyto koncepty transformuje a integruje do svého rozsáhlého teologického systému. Akvinský vidí v ctnostech nejen základ etického jednání, ale také klíč k dosažení nejvyššího cíle člověka, což je podle něj sjednocení s Bohem. V tomto směru rozšiřuje Platónovo pojetí ctnosti, přičemž ji spojuje s křesťanskými teologickými principy jako jsou víra, naděje a láska, které považuje za teologické ctnosti doplňující čtyři kardinální ctnosti (moudrost, spravedlnost, statečnost a uměřenost), které převzal z antické tradice. Dále Akvinský přizpůsobuje Platónovu ideu filozofa-krále křesťanskému kontextu, argumentujíc, že pravé vedení a spravedlnost ve společnosti vyžadují harmonii mezi rozumem a vírou. V této souvislosti tvrdí, že rozum a víra se navzájem doplňují a vedou k hlubšímu porozumění pravdy. Tímto způsobem zasazuje Platónovu filozofii do křesťanského rámce, kde rozum a božské zjevení společně formují základ pro pochopení světa a lidské existence. Akvinský také reflektuje Platónův důraz na význam spravedlnosti pro společnost,

---

⁸ PLATÓN. Ústava. Šesté, opravené vydání. Přeložil František NOVOTNÝ. Praha: OIKOYMENH, 2017, Platónovy dialogy, svazek 18.

ale rozšiřuje ji o pojem univerzální spravedlnosti, která přesahuje jednotlivé společenské třídy a je základem pro všeobecné dobro. V Akvinském se tak Platónova idea spravedlivého státu proměňuje na vizi spravedlivého a bohabojného společenství, v němž každý jedinec má své místo a účel ve větším Božím plánu.

Tomáš Akvinský tak stojí na rozcestí mezi antickým a středověkým myšlením, kde Platónovy ideje o ctnosti a ideálním státu nabývají nového významu v kontextu křesťanské etiky a teologie. Jeho schopnost syntetizovat tyto různé intelektuální tradice ukazuje nejen na hluboký vliv Platónovy filozofie, ale také na její adaptabilitu a relevanci pro různé kulturní a historické kontexty.

1.4.2 Aristoteles

Aristoteles, významný myslitel 4. století před naším letopočtem a žák Platóna, zastával klíčovou roli ve vývoji nauky o ctnostech, čímž zásadně přispěl k základům klasické etiky. Jeho přístup k ctnosti, který podrobně rozpracoval zejména ve svých dílech „Nikomachova etika“ a „Velká etika“, představuje ctnost nejen jako prostředek k dosažení osobního blaženství, ale také jako zásadní prvek správného lidského konání. Aristoteles zdůrazňuje, že etika není primárně o hodnocení izolovaných morálních skutků, ale o celkové orientaci lidského života směrem k eudaimonii – stavu trvalého blaženství nebo zdařilému životu.

„Neuvažujeme, abychom věděli, co je ctnost, nýbrž abychom se stali dobrými, jinak by to nemělo žádnou cenu – je nutné uvažovat o praktických jednáních, jakým způsobem se mají konat. Zkoumat se vážně a nelitostně a snažit se pak celé své myšlení a cítění, ba celé své bytí postavit nově na duchovní základ.“⁹

Pro Aristotela je ctnost projevem střední cesty mezi dvěma krajnostmi, nezdravými extrémy. Tato zlatá střední cesta není pasivním kompromisem, ale aktivním vyhledáváním správné míry ve všem, co činíme. Rozvíjet ctnost znamená tedy neustále se snažit o rovnováhu v našich tužbách, strachách, ambicích a každodenních rozhodnutích. Aristoteles tak klade důraz na opakované konání dobrých skutků jako na způsob, jakým se ctnost může rozvíjet a upevňovat v charakteru jedince.

Tomáš Akvinský, vzděláván v tradici, která Aristotelovu filozofii hluboce ctí, přejímá a adaptuje Aristotelovu konceptualizaci ctností do svého rozsáhlého teologického

---

⁹ PŘÍKASKÝ, V. J., Etika, Karmelitánské nakladatelství: Kostelní Vydří, 2000, s. 90.

a filozofického systému. Zásadním způsobem využívá Aristotelova učení o ctnosti jako střední cesty a o eudaimonii, přičemž je reinterpretuje a rozšiřuje v křesťanském kontextu. Akvinský chápe ctnosti jako most mezi lidským rozumem a božským zjevením, kde harmonie mezi vírou a rozumem je nezbytná pro dosažení nejvyššího cíle člověka – blaženosti v Bohu. Aristotelova metodologie etického rozumování, zdůrazňující praktickou moudrost (frónesis) a význam morálního charakteru (éthos), poskytla Akvinskému klíčové nástroje pro formulaci jeho vlastního etického systému. Tento systém nejen podtrhuje význam ctností a lidského rozumu v morálním životě, ale také ukazuje, jak se skrze praktické jednání a rozhodování může člověk přiblížit k božskému. V této syntéze antické filozofie a křesťanské teologie Akvinský vytváří bohatý a komplexní rámec pro pochopení morálního řádu světa, ve kterém ctnosti hrají klíčovou roli nejen pro individuální blaženost, ale také pro spravedlivé a harmonické společenské soužití. Tímto způsobem se Aristotelova etika stává základem, na němž Akvinský staví, a současně mostem mezi antickou filozofií a středověkou teologií. Tento most umožňuje nejen hlubší pochopení morálního řádu světa a role ctností v něm, ale také představuje základní kámen pro další rozvoj západní etické tradice, ve které Akvinský a Aristoteles zaujímají významné místo. Akvinský přitom nejenže přejímá Aristotelovy myšlenky, ale také je rozvíjí a přizpůsobuje potřebám své doby, čímž ukazuje na univerzálnost a adaptabilitu aristotelovské etické koncepce. Akvinský přidává k Aristotelově pojmu eudaimonie křesťanský rozměr, kde konečným cílem člověka není pouze blaženost chápaná jako dokonalé uskutečnění lidských potenciálů v tomto životě, ale také věčné blaženství v přítomnosti Boha. Tato integrace antické filozofie s křesťanskou teologií představuje inovativní přístup k otázkám etiky, ctností a lidského určení, který ovlivnil nejen soudobé myslitele, ale také pozdější generace filozofů a teologů. Důraz na praktickou moudrost (frónesis) a morální charakter (éthos), jak ho formuloval Aristoteles, zůstává v Akvinském díle klíčovými pro pochopení, jak se ctnosti projevují v každodenním životě a jak přispívají k dosažení blaženosti. Akvinský rozšiřuje tuto myšlenku o koncept teologických ctností (víra, naděje a láska), které jsou, společně s kardinálními ctnostmi, považovány za nezbytné pro dosažení konečného cíle člověka ve vztahu k Bohu a k bližním. Ve svém snažení syntetizovat Aristotelovu etiku a křesťanskou teologii Akvinský nejen upevňuje spojení mezi antickým a středověkým myšlením, ale také položil základy pro moderní etické diskuse o povaze ctností, role rozumu a víry v lidském životě a o významu morálního konání pro dosažení osobního

a společenského dobra. Tímto způsobem Akvinský přispívá k trvalému dialogu mezi filozofií a teologií, který zůstává živý a relevantní až do dnešních dnů.

1.4.3 Marcus Aurelius Augustus

Marcus Aurelius, císař Římské říše a významný stoický filozof, se ve svém díle „Meditace“ zabývá zásadními otázkami lidské existence, etiky a správného způsobu života. Jeho filozofie představuje klíčovou součást stoicismu, antické školy myšlení, která klade důraz na rozum, sebeovládání a přijetí osudu jako nezbytných prvků pro dosažení duševního klidu a morální integrity. Stoici rozdělují svůj filozofický systém na tři hlavní oblasti: logiku, fyziku a etiku, přičemž etika zaujímá v jejich učení nejvyšší místo. Logika a fyzika slouží jako předstupně k etice, která je považována za cíl filozofického snažení a klíč k dobrému životu. Pro Aurelia, podobně jako pro ostatní stoiky, je filosofie především praktickou disciplínou, učitelkou všech ctností, která má vést k životu v harmonii a rovnováze. Tento ideál stoického mudrce se vyznačuje spravedlností, citlivostí k druhým a nezávislostí na vnějších okolnostech. Stoicismus prezentuje dualistický pohled na svět, kde tělo a duch jsou odděleny, a duch, darovaný člověku přímo Bohem, by měl být středobodem člověkovy zájmu. Marcus Aurelius považuje smrt za osvobození duše od těla, což reflektuje stoickou představu o přechodné povaze fyzické existence a důležitosti duchovních hodnot. Důraz na nezávislost mysli na vnějších okolnostech a schopnost klidného přijetí osudu jsou základními pilíři Aurelioovy filozofie. Ctnost podle stoiků spočívá v životě v souladu s přírodou a rozumem, přičemž je třeba se vyvarovat nadměrných emocionálních reakcí a usilovat o vnitřní klid a mír. Tento přístup k životu odráží přesvědčení, že jedině rozumné žití podle přírodních zákonů může člověku zajistit trvalé štěstí a odolnost vůči nepříznivým vnějším okolnostem. Marcus Aurelius a stoicismus tak představují hlubokou a komplexní filozofii, která se snaží nabídnout cestu k osobní svobodě a morální autonomii prostřednictvím sebeovládání, disciplíny a upevnění ctnostného charakteru¹⁰. Tato filozofie měla dalekosáhlý vliv na další generace myslitelů a představuje jedno z klíčových dědictví antického myšlení ve vztahu k otázkám etiky, morální psychologie a filozofie života.

Vliv Marca Aurelia a stoicismu na Tomáše Akvinského lze vnímat jako příklad kontinuity a dialogu mezi antickou filozofií a středověkou teologií, zvláště v oblasti etiky a pojetí ctností. Stoické principy, s jejich důrazem na rozum, sebeovládání a přijetí osudu,

---

¹⁰ KRANZ, Gisbert: Augustin: život a působení. s. 19.

nacházejí odraz v Akvinského teologickém a filozofickém systému, který usiluje o harmonii mezi vírou a rozumem a zdůrazňuje univerzálnost ctností a lidskou schopnost dosáhnout blaženosti prostřednictvím ctnostného života. Akvinský, ač hluboce zakořeněný v křesťanské tradici, ukazuje otevřenost myšlenkám antických filozofů, a stoicismus není výjimkou. V jeho díle se objevují odkazy na stoické ideje, zejména co se týče nezávislosti mysli na vnějších okolnostech a významu sebeovládání a duševní rovnováhy. Akvinský přejímá a rozvíjí stoickou myšlenku, že ctnost spočívá v životě v souladu s rozumem a božím zákonem, což je základem pro dosažení vnitřního klidu a míru. Zvláště Aureliův důraz na klidné přijímání osudu a nezávislost mysli na vnějších událostech rezonuje v Akvinského pojetí trpělivosti a mírnosti jako ctností, které umožňují člověku čelit životním výzvám a nejistotám s důvěrou ve prozřetelnost. Tímto způsobem Akvinský propojuje stoické a křesťanské etické tradice, nabízející tak model pro život v souladu s Boží vůlí a přírodním řádem. Aurelioova vize ctnosti jako jediného skutečného dobra a přesvědčení, že ctnost je dostupná každému, kdo se rozhodne žít podle rozumu, najde odraz v Akvinského učení o univerzálnosti ctností. Akvinský zdůrazňuje, že každý člověk má možnost dosáhnout blaženosti prostřednictvím rozvoje ctností, které vedou k plnění Boží vůle a dosažení věčného života. Vliv stoicismu a Marca Aurelia na Akvinského tedy spočívá nejen v přijímání konkrétních etických principů, ale také v inspiraci pro širší pochopení lidské povahy, role rozumu a víry v lidském životě a významu ctnosti pro dosažení nejvyššího cíle – sjednocení s Bohem. Tento dialog mezi antickou filozofií a středověkou teologií představuje jedinečný příspěvek k rozvoji západního myšlení, kde starověké pojetí ctnosti a etiky bylo přetvořeno a začleněno do bohatšího křesťanského porozumění lidské povaze a jejího místa ve stvoření.

1.4.4 Shrnutí

Zkoumání děl a odkazu předchůdců Tomáše Akvinského v antice nám odhaluje nejen kořeny jeho etických a teologických teorií, ale také ukazuje na bohatou intelektuální tradici, ve které Akvinský stál. Platón, s jeho ideálním státem a teorií forem, Aristoteles, s jeho detailní analýzou ctností a konceptem eudaimonie, a Marcus Aurelius, s jeho stoickým důrazem na rozum, sebeovládání a přijetí osudu, všichni tyto myslitelé položili základy, na kterých Akvinský postavil svůj vlastní unikátní systém myšlení. Akvinský svým dílem nejenže rozvíjí a adaptuje myšlenky svých předchůdců, ale také je promítá do nového kontextu, spojujícího křesťanskou teologii s antickou filozofií. Jeho práce

ukazuje, jak hluboké pochopení antických principů etiky a ctnosti může obohatit a posílit teologické myšlení, vedouc k novým vhlédům o povaze lidského života, morálnosti a cesty k blaženosti.

Tato kapitola nám tedy nabízí nejen pohled na historické kořeny Akvinského filozofie, ale také zdůrazňuje kontinuitu a dialog mezi různými filozofickými tradicemi. Z Platónovy ideální republiky, přes Aristotelovu etiku ctností, až po Marcus Aurelioovo stoické přijetí osudu, všechny tyto elementy tvoří mozaiku myšlení, která je zásadní pro pochopení Akvinského přístupu k ctnosti, morálce a konečnému cíli lidské existence. Ve světle této tradice můžeme lépe ocenit Akvinského jedinečný přínos k západnímu myšlení a jeho trvalý vliv na diskurz o etice, ctnosti a filozofii.

2 Ctnosti

V předchozí kapitole jsme nahlédli do života Tomáše Akvinského a prozkoumali jsme, jak antická filozofie a její přední myslitelé ovlivnili jeho myšlení a práci. Představili jsme si základy, na nichž Akvinský stavěl svůj etický a teologický systém. V této kapitole se budeme dále zabývat ctnostmi, které pro něj byly klíčové.

2.1 Ctnost

Ctnost, odvozená z řeckého "areté", symbolizující obdivuhodnou kvalitu nebo excelenci, a z latinského „virtus“, což naznačuje sílu, byla odpradáвна považována za základní charakteristiku stálých, pozitivních morálních vlastností, které odlišují osobnost a definují její morální hodnotu¹¹. Tyto trvalé kvality, ukotvené hluboko v jedinci, jsou odolné vůči změnám a formují základ pro rozvoj dobrého charakteru, čímž umožňují jedinci dosáhnout nejlepšího potenciálního výsledku jeho existence. Ve starověkém Řecku byl ctnostem přikládán významný vliv na formování ideálů společnosti, přičemž byly chápány nejen jako individuální charakterové rysy, ale také jako klíčové prvky, které podporují společenskou harmonii a osobní excelenci. Tyto ctnosti, každá s vlastním protikladem v neřesti, tvořily pevný základ, na kterém byly postaveny civilizace, a ovlivňovaly chování, vztahy a celkový přístup k životu lidí napříč historií. Navzdory běžnému vnímání ctnosti jako produktu křesťanského učení lze kořeny konceptu ctnosti nalézt hluboko v antické filozofii. Slovo ctnost, spojené s obdivem a vynikající kvalitou, poukazuje na to, že ctnost není nedosažitelným ideálem, ale reálnou možností pro každého, kdo se snaží vést spokojený a radostný život, založený na pevných mravních základech. V dnešní době, kdy se zdá, že tradiční morální dichotomie dobra a zla je často zastíněna složitějšími etickými dilematy, stále platí, že ctnost a snaha o spravedlnost zůstávají klíčovými pro život ve společenství, kde každý může najít své místo. Spravedlnost a rovnost, vedené uznáním společného dobra, tvoří základ pro předvídatelnost a jistotu ve vztazích mezi lidmi.

---

¹¹ KUNA, Marian. Úvod do etiky ctností. Ružomberok: Katolícká univerzita v Ružomberoku, 2010.

V konečném důsledku, každý člověk má v sobě vrozené nadání k ctnostem, které lze rozvíjet a upevňovat praxí a opakováním. Tento proces učení a zdokonalování, stejně jako ve starověku, zůstává základem pro formování charakteru a dosahování osobní excelence i v dnešní rychle se měnící době.

Hodnota ctností, co by trvalé zaměření osobnosti, spočívá na následujících aspektech¹²:

- je zaměřena na dobro (proti zlu)
- je trvalá (proti přelétavému, vrtkavému)
- je snadná (proti začátečnickému pachtění)
- je angažovaná (proti mechanickému)
- nemá omezení (proti limitovanému u norem)
- je ve prospěch sociální jistoty, protože ctnost umožňuje předvídat reakci bližního na situaci (proti člověku nevypočitatelnému).

Tyto aspekty jsou však v dnešním rychlém tempu života často opomíjeny. Dnešní moderní doba trvá na tom, že morální dilemata nejsou založena na opozici zla a dobra. Za předpokladu, že se ke všem lidem budeme chovat stejně a nestranně, je naše vztahovost ovládána pochopením obecného dobra. Naše vztahy mají být vedeny řízeným uznáním společného dobra, kde jsme si všichni rovni. S rovností je spojena spravedlnost.

Nedostatek spravedlnosti zapříčinil v dějinách mnohá utrpení a rozvrácení společnosti. Přesto všichni toužíme zažívat spravedlnost, abychom mohli žít v klidu ve společenství lidí, kde bude mít každý své místo.

Každý člověk má přirozené nadání, aby ctnosti nabyl a zvykem nebo opakováním je upevnil, protože má-li se člověk něčemu naučit, učí se to tím, že věci stále trénuje, opakuje.

2.2 Dělení ctností

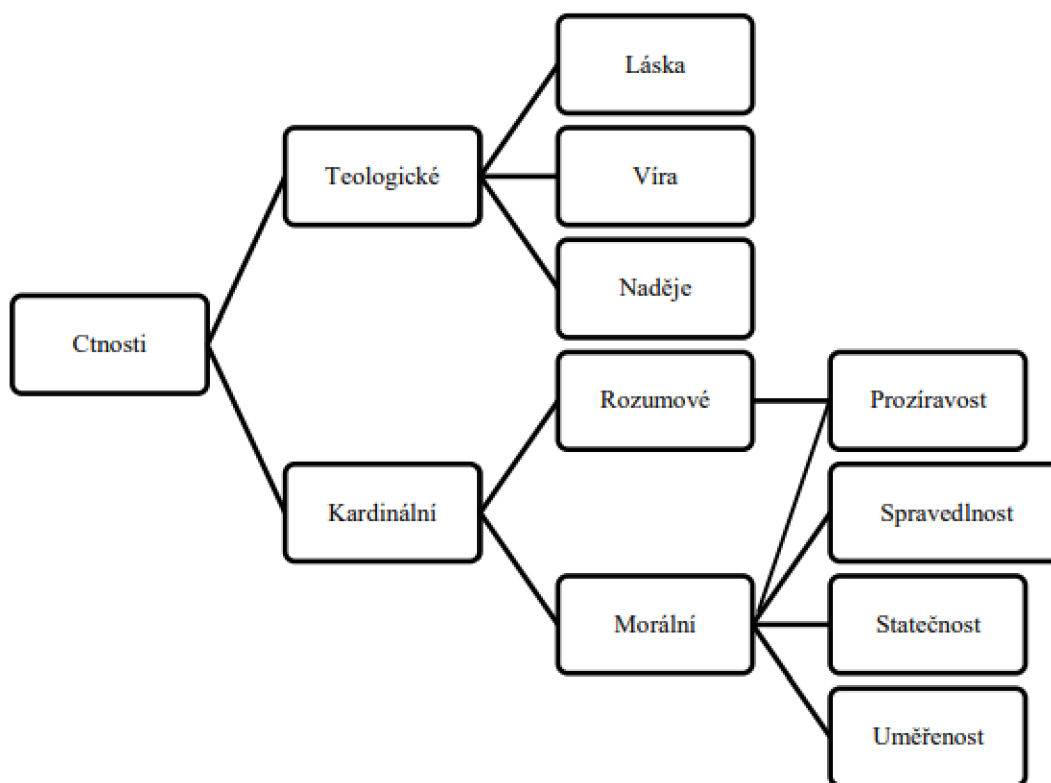
Od pradávna zaujímaly ctnosti v naší kultuře významné místo, ať už ve filozofických úvahách, náboženských naukách či každodenním životě. Ctnosti jsou středem morálního života, vedou k dosažení dobra a naplnění lidského poslání.

---

¹² Srov. SKOBLÍK, J., *Přehled křesťanské etiky*, Karolinum, Praha 1997, s. 109-110.

Ctnosti je možno rozdělit do dvou základních skupin (obr. 1)¹³.

Rozdělení ctností do dvou základních skupin, teologálních a kardinálních, představuje klíčovou součást našeho pochopení morálního života a jeho struktury. Toto rozdělení je nejen základním kamenem křesťanského etického myšlení, ale nachází se i v širším kontextu filozofických a náboženských tradic, které formují základy naší kultury.

Teologální ctnosti jsou považovány za dar od Boha, který směřuje člověka přímo k Bohu. Tyto ctnosti – víra, naděje a láska (charita) – představují základní kameny pro hluboký duchovní život a ukazují cestu k naplnění lidského poslání ve vztahu k transcendentnu. Víra umožňuje člověku důvěřovat božimu slovu a jeho pravdám, naděje udržuje člověka v očekávání nejvyššího dobra a věčného života, zatímco láska¹⁴ (charita) spojuje člověka s Bohem a s bližními prostřednictvím bezpodmínečné lásky.

¹³ BEJCZY, I. P., *The cardinal virtues in the Middle Ages: a study in moral thought from the fourth to the fourteenth century* (Brill, Boston: Leiden, 2011), str. 163.

¹⁴ AKVINSKÝ, T., *Otázky o ctnostech I., O ctnostech obecně, příklad u úvodní studie T. MACHULA* (Praha: Krystal OP, 2012).

Kardinální ctnosti tvořené moudrostí (neboli rozvahou), spravedlností, statečností a uměřeností, jsou považovány za základní pilíře lidského charakteru, které vyvěrají z přirozenosti člověka a jsou dostupné každému bez ohledu na jeho duchovní orientaci. Moudrost pomáhá člověku rozlišovat mezi dobrým a zlým, spravedlnost zajišťuje, že každý dostává to, co mu spravedlivě náleží, statečnost umožňuje člověku čelit výzám a překážkám s odvahou, a uměřenost reguluje naše touhy a vášně, abychom žili vyvážený a harmonický život.

Toto dělení ctností poskytuje ucelený rámec pro pochopení, jak se ctnosti projevují v životech lidí a jaké mají místo ve struktuře morálního uspořádání světa. Teologální ctnosti představují most mezi člověkem a Bohem, otevírají cestu k transcendentnímu rozměru existence. Kardinální ctnosti pak slouží jako základní principy, které řídí každodenní rozhodování a jednání v rámci společnosti a mezi jednotlivci. Společně tyto skupiny ctností tvoří komplexní systém, který umožňuje člověku dosáhnout dobra a naplnění ve fyzickém světě stejně jako v duchovním životě.

2.3 Ctnosti podle Tomáše Akvinského

V Tomášově filozofickém a teologickém díle nacházíme koncept ctnosti, který se zakládá na jeho scholastické filozofii a náboženském učení. Nauce o ctnostech se věnuje ve svých dílech, především ve druhé části Teologické summy či v *Questiones disputatae de virtutibus*. Pojímá ctnosti jako dobré zvyky či sklony vedoucí k správnému jednání a naplnění lidské podstaty. Ctnost vyžaduje vědění, které závisí na intelektu, chtění a vytrvalost na vůli jedince. Podle jeho názoru může člověk dosáhnout ctnosti pomocí výchovy a vlastního rozhodnutí. Je věrný aristotelské tradici a řadí ctnost do kategorie kvality. Ctnosti jsou klíčovým prvkem křesťanské morálky a života. Podle něj, má-li jedinec nějakou schopnost, pak se v tomto ohledu stává dokonalým tak, že uvedenou schopnost správně a lehce využívá.¹⁵

Akvinský rozlišoval čtyři základní potence, které jsou zdokonalovány čtyřmi základními neboli kardinálními ctnostmi. Do kardinálních ctností patří prozíravost (*Prudentia*), statečnost (*Fortitudo*), mírnost (*Temperantia*) a spravedlnost (*Iustitia*). Tyto čtyři základní etické ctnosti jsou klíčové pro správné chování a formování charakteru. Ctnosti jsou klíčovým prvkem křesťanské morálky a života.

---

¹⁵ Srov. AKVINSKÝ, T., *De virt.*, q. 1, a 1.

V kapitole 2 jsme prozkoumali ctnosti v myšlení Tomáše Akvinského a rozdělení ctností, což je základem pro pochopení jak individuálního charakteru, tak společenského soužití. Akvinského důraz na ctnosti jako cesty k dokonalosti a harmonii vychází z bohaté tradice, která sahá od antiky k jeho vlastnímu scholastickému přístupu. S touto pevnou základnou se nyní můžeme obrátit k hlouběji zaměřenému zkoumání jedné konkrétní ctnosti – spravedlnosti – v následující kapitole 3, kde se podíváme na její klíčovou roli v Akvinského etickém a teologickém systému.

3 Kardinální ctnost – spravedlnost

Nyní se zaměříme na spravedlnost, jednu z nejzákladnějších a zároveň nejkompexnějších ctností, která hraje stěžejní roli v morálním a společenském životě podle Tomáše Akvinského. Po prozkoumání různých aspektů ctností v předchozí kapitole se nyní ponoříme do hlubší analýzy spravedlnosti, kterou Akvinský považuje za základní kámen pro správné mezilidské vztahy a fungování společnosti. Tato kapitola odhalí, jak spravedlnost ovlivňuje jednání jednotlivce a celého společenství, a prozkoumá její význam v kontextu Akvinského teologického a filozofického rámce.

„Ústa spravedlivého pronášejí moudrost, jeho jazyk vyhlašuje právo.“¹⁶

3.1 Vymezení pojmu spravedlnost

Spravedlnost je zásadním pojmem jak v mravním, tak v právním životě. Tento koncept má kořeny v římském právu, které ho definuje jako princip dávání každému toho, co mu náleží. Spravedlnost je nejen nejvíce dokonalou ctností, ale také je projevem lásky k druhým, neboť vyžaduje užívání ctností nejen ve prospěch jednotlivce, ale i ve vztahu k ostatním.

Tomáš Akvinský definuje spravedlnost jako „postoj (habitus), kterým přiznáváme se stálou a vytrvalou vůlí každému to, co mu náleží“¹⁷ a zdůrazňuje, že spravedlnost vyžaduje dobrovolný a stálý úmysl. Jak Aristoteles, tak Tomáš Akvinský, staví spravedlnost na první místo mezi ctnostmi, protože je směřována k ostatním lidem a vyjadřuje lásku.

Přestože se autoři liší v názorech na pojem spravedlnosti, shodují se na třech základních charakteristikách. První je, že spravedlnost je společenská norma, která určuje chování jednotlivců ve vztazích mezi sebou. Druhým znakem je, že spravedlnost je čin považovaný za spravedlivý, vyjadřuje souhlas s tímto činem. Třetím znakem je závaznost

---

¹⁶ Žalmy 37 - český ekumenický překlad, bible kralická, in <https://www.bibleserver.com/CEP.SNC.B21.BKR/%C5%BDalm37>, 22.3.2024

¹⁷ PIEPER, J. *Ctnosti*: STh II-II, 58, 1. In, s. 44–45.

spravedlnosti, což znamená, že pokud je nějaký čin považován za spravedlivý, očekává se, že v podobné situaci bude každý člověk jednat stejně.

Katechismus katolické církve definuje spravedlnost jako „mravní ctnost, která se zakládá na vytrvalé a pevné vůli dávat Bohu a bližnímu to, co jim patří“. S pevnou a vytrvalou vůlí uznává právo každého na to, co mu náleží.

Tato ctnost je považována za nejdokonalejší, protože spravedlivý jedinec ji uplatňuje nejen pro svůj prospěch, ale i pro dobro druhých. Spravedlnost, chápána jako mravní ctnost, poskytuje člověku schopnost jednat v souladu s právem a přiznávat každému jeho nezaměnitelná práva, která mu byla dána božím rozhodnutím. Definovat spravedlnost je složité, protože vnímání tohoto konceptu se prolíná s životem každého jedince. Každý z nás má svou individuální představu o spravedlnosti.

S tímto uceleným chápáním spravedlnosti jako mravní ctnosti, která umožňuje jednat v souladu s právem a přiznávat každému jeho práva, přecházíme k rozšíření tématu na retributivní spravedlnost v kapitole 3.2. Zde se zaměříme na specifický aspekt spravedlnosti, který zdůrazňuje význam vyváženosti mezi odměnami a tresty. Retributivní spravedlnost, která se snaží o obnovení rovnováhy, když byla narušena, a odčinění vzniklé nespravedlnosti, nabízí důležitý pohled na to, jak může být spravedlnost uplatněna v praxi, zvláště ve vzdělávacím prostředí. Tento přechod nám umožní prozkoumat, jak principy spravedlnosti mohou být aplikovány v konkrétních situacích, a poskytne nám příležitost k dalšímu prohloubení našeho pochopení spravedlnosti jako zásadního principu v etice a morálce.

3.2 Retributivní spravedlnost

Pro téma této bakalářské práce je důležité vymezit pojem retributivní neboli opravné spravedlnosti. Retributivní spravedlnost, která nám připomíná, že by měla existovat mezi odměnami a tresty vyváženost. Retributivní spravedlnost hlásá, že je třeba každý zločin přiměřeně potrestat a napravit. Pravidlo „oko za oko“ však lidi neopravňovalo, aby brali spravedlnost do vlastních rukou, mělo je spíše odradit od špatného jednání. Nedávalo souhlas k přehnaně tvrdým a krutým trestům, ale pomáhalo stanoveným soudcům, aby při vynášení trestů byly tyto tresty přiměřené. V dnešní, moderní společnosti se většinou trestá formou udělení pokuty nebo omezením svobody.

Symbolem retributivní spravedlnosti je žena se zavázanýma očima, protože by neměla hledět na to, kdo před ní stojí. Její zastřený pohled značí nezaujatost, kdy jsou

si před spravedlností všichni rovni. Nesmí být na základě žádné skutečnosti zvýhodněni, ale ani poškozeni. V jedné ruce drží váhy jako symbol rovnosti. Představují snahu nalézt a uchovávat rovnováhu ve vztazích v rámci společnosti. Ve druhé ruce drží meč, který představuje onu suverénní a svrchovanou moc, protože musí umět svá rozhodnutí prosadit a vymoci. Retributivní spravedlnost tedy:

„spočívá v udržování rovnovážného stavu a v jeho obnovení, byl-li narušen, v odčinění vzniklé nespravedlnosti.“¹⁸

Z pohledu pedagogiky je retributivní spravedlnost aplikována v kontextu vzdělávacího prostředí jako způsob řešení nežádoucího chování žáků. Podstatou je udělení odpovídajícího trestu za porušení školních pravidel či nerespektování autority učitele. Tento přístup se často opírá o jasně stanovená pravidla a sankce, které mají odrazovací účinek a slouží k udržení disciplíny ve třídě.

Z pedagogického hlediska je cílem retributivní spravedlnosti nejen potrestat žáka za jeho chybu, ale také ho naučit zodpovědnosti za své činy a ukázat mu, že jednání má důsledky. Tresty mají mít preventivní účinek a vést k prevenci opakování nežádoucího chování.

Nicméně v praxi se ukazuje, že pouhé trestání nemusí být vždy nejefektivnějším přístupem. Důraz na retributivní spravedlnost může vést k negativním důsledkům, jako je narušení důvěry mezi učiteli a žáky, vytvoření nepříjemné atmosféry ve třídě a zvýšení odporu žáků vůči autoritě. Navíc tvrdé tresty mohou často vyvolat odpor a opozici u žáků, což může vést k opakovanému chování nebo dokonce k "skrytému" porušování pravidel. Z tohoto důvodu mnoho pedagogů preferuje alternativní přístupy k retributivní spravedlnosti, jako je restorativní spravedlnost nebo podpora pozitivního chování. Tyto přístupy klade důraz na dialog, vzájemnou komunikaci, porozumění a spolupráci mezi učiteli a žáky. Místo pouhého trestání se snaží tyto metody zaměřit na výchovu a nápravu chování a vytváření podpůrného a inkluzivního vzdělávacího prostředí.

Tato kapitola nám poskytla hlubší pohled na kardinální ctnost spravedlnost a retributivní spravedlnost. Diskuse odhalila, jak alternativní přístupy, mohou nabídnout cenné perspektivy pro podporu pozitivního chování a vytváření podpůrného vzdělávacího prostředí, které vede k lepšímu porozumění a vzájemné spolupráci mezi učiteli a žáky. Tento přístup přesahuje tradiční rámec trestání a místo toho se zaměřuje na obnovu vztahů a posílení sociální soudržnosti, což je zásadní pro vytváření zdravého a inkluzivního

---

¹⁸ GERLOCH, A. Teorie práva. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 285.

školního prostředí. Takové metody ukazují na důležitost adaptability a flexibility v pedagogice, která respektuje individuální potřeby žáků a zároveň podporuje celkový morální a sociální rozvoj.

Jak se přesuneme do kapitoly 4, naše pozornost se obrátí k dalším aspektům etiky ctností a jejich praktické aplikaci ve vzdělávání a každodenním životě. Prohloubíme naše pochopení toho, jak může být Akvinského učení o ctnostech a spravedlnosti dále rozpracováno, aby se odrážely současné výzvy a příležitosti, kterým čelí vzdělávací systémy a společnost jako celek. Tato nadcházející kapitola nám umožní prozkoumat další inovativní strategie a přístupy, které mohou inspirovat k vytváření více etického, spravedlivého a inkluzivního prostředí pro všechny.

4 Aplikace etických principů Tomáše Akvinského ve vzdělávacím prostředí

V této kapitole se zaměříme na konkrétní aplikace etických principů, jak je formuloval Tomáš Akvinský, v současném vzdělávacím procesu. Zkoumáme, jak mohou být Akvinského myšlenky o ctnostech a spravedlnosti přínosné pro řešení pedagogických a sociálních výzev, s jakými se setkáváme v dnešních školách. Prozkoumáme, jak může být jeho pojetí ctnosti a spravedlnosti využito k podpoře inkluzivního, spravedlivého a morálně bohatého vzdělávacího prostředí. Tato kapitola poskytne náhled na to, jak mohou být staré etické principy uplatněny v moderní pedagogické praxi, čímž obohatí jak vzdělávání, tak i sociální interakce ve školním prostředí.

4.1 Přítomnost prvku spravedlnosti v edukačním procesu

Přítomnost prvku spravedlnosti v edukačním procesu je klíčová pro zajištění rovných příležitostí a férového prostředí pro všechny studenty. Spravedlnost v edukaci se týká nejen distribuce zdrojů a příležitostí, ale také přístupu ke kvalitnímu vzdělávání bez ohledu na socioekonomický status, pohlaví, rasu, etnický původ nebo jiné charakteristiky jednotlivců.

Důležitým aspektem spravedlnosti ve vzdělávání je také přizpůsobení výuky a hodnocení individuálním potřebám a schopnostem studentů. To znamená, že učitelé by měli být schopni flexibilně reagovat na různorodost svých studentů a poskytovat jim podporu a prostředky potřebné k úspěchu.

Dalším klíčovým faktorem je zajištění spravedlivého hodnocení, které je založeno na skutečných schopnostech a výkonech studentů, a nikoli na předsudcích nebo stereotypních představách. Hodnocení by mělo být objektivní a transparentní, aby bylo zaručeno, že všichni studenti mají stejné šance na úspěch.

Zajištění spravedlnosti v edukačním procesu představuje komplexní výzvu, která vyžaduje promyšlenou strategii a aktivní zapojení všech členů vzdělávacího společenství. To zahrnuje vývoj politik a praxí, které aktivně podporují inkluzivitu a školení učitelů v oblasti diverzity a inkluzivní pedagogiky. Případové studie a osvědčené postupy mohou

sloužit jako inspirace pro školy, které se snaží vytvořit spravedlivější a efektivnější vzdělávací prostředí.

4.2 Tomáš Akvinský a proces edukace

Tomáš Akvinský, jako významná postava středověké scholastiky, přinesl do oblasti edukace bohatou škálu myšlenek a principů, které neztrácejí na své aktuálnosti ani v současnosti. Jeho přístup k vzdělávání, hluboce zakořeněný v křesťanské filozofii a teologii, nabízí cenné perspektivy nejen pro náboženské, ale i pro sekulární pedagogické kontexty. Akvinský viděl vzdělání jako nástroj kultivace celého člověka, zahrnující jak intelektuální, tak duchovní rozvoj. V této linii Tomáš Akvinský zdůrazňoval harmonii mezi vírou a rozumem jako základní pilíř edukace. Podle něho by vzdělávání mělo probíhat ve světle pravdy, přičemž pravda je pochopena jako harmonické spojení božského zjevení a lidského rozumu. Tato koncepce ukazuje, že edukace by měla být komplexní, směřující k formování zodpovědných a eticky uvědomělých osobností, které jsou schopné přispívat společnosti hlubokým pochopením morálních a etických dimenzí lidského jednání. Důležitým aspektem Akvinského pedagogiky byla také individualizace vzdělávacího procesu. Akvinský uznával, že každý student je jedinečný, s vlastními potřebami a potenciálem. Tím pádem by edukace měla být adaptabilní a flexibilní, aby umožnila každému jednotlivci dosáhnout svého maximálního rozvoje. Tento přístup podporuje rozvoj personalizovaného vzdělávání, které respektuje individuální rozdíly a podporuje každého studenta v jeho nebo jejím osobním a akademickém růstu. Nelze opomenout ani Akvinského podporu dialogu a diskuse jako způsobů, jak podnítit hluboké porozumění a kritické myšlení. Aktivní zapojení studentů do vzdělávacího procesu přes diskuzi a reflexi vytváří prostředí, ve kterém se mohou rozvíjet analytické schopnosti a nezávislé myšlení. To je v souladu s moderními pedagogickými trendy, které kladou důraz na interaktivitu, a spolupráci ve výuce, povzbuzují studenty, aby se stali aktivními účastníky svého vlastního učení.

Akvinský tedy nabízí bohatý rámec pro pochopení vzdělávání, který zdůrazňuje rovnováhu mezi intelektuálním a duchovním rozvojem, individualizovaný přístup k edukaci a význam dialogu a diskuse. Jeho přístup k procesu edukace přináší cenné insighty pro současnou pedagogickou praxi, podněcujíc k zamyšlení nad způsoby, jak může být vzdělávací proces neustále zdokonalován a adaptován na potřeby dnešních studentů.

4.3 Retributivní spravedlnost a užití trestů

Retributivní spravedlnost je koncept, který zdůrazňuje potřebu vyváženosti mezi odměnami a tresty na jedné straně a morální hodnotou činu na straně druhé. Tato myšlenka je jednou z nejstarších představ o spravedlnosti vůbec. Podle retributivní spravedlnosti by měl být zločin odpovídajícím způsobem potrestán, dluh musí být splacen a škoda napravena.

Klíčovou otázkou však je, co přesně představuje odpovídající trest. Historicky se tato koncepce vyjadřovala pomocí starozákonné zásady „oko za oko, zub za zub“ („lex talionis, jus talionis“).¹⁹ Cílem bylo omezit míru pomsty na odpovídající úroveň. Moderní společnost však trestá mnohem mírněji, často se omezuje na pokuty nebo omezení svobody.

Pojem retribuice lze definovat jako zasloužený a přiměřený trest.²⁰ Retributivní (odplatná, trestající) forma spravedlnosti se zaměřuje na pachatele a jejím určujícím rysem je potrestání pachatele přiměřeným trestem.

Jedním ze zahraničních autorů, kteří se zabývají retributivismem je americký filozof John Rawls, který retributivismus definuje jako „názor, že trest je ospravedlněn na základě toho, že trestný čin si zaslouží trest. Z morálního hlediska je vhodné, aby člověk, který se dopustí špatného jednání, trpěl úměrně svému přestupku. To, že by měl být trestný čin potrestán, vyplývá z jeho viny a závažnost příslušného trestu závisí na zkaženosti jeho činu. Stav věcí, kdy pachatel trpí trestem, je morálně lepší než stav věcí, kde ne...“²¹

Je důležité, aby trest byl odpovídající spáchanému činu, aniž by byl příliš tvrdý nebo příliš shovívavý. Trest musí být ospravedlnitelný. Je důležité si uvědomit, že odplata není totéž, co pomsta. Pomsta je vždy osobní a emociálně zbarvená, zatímco odplata je založena na principu spravedlnosti. Immanuel Kant je hlavním zastáncem tohoto přístupu a zdůrazňuje, že každý jedinec má právo na respekt a neměl by být zneužíván pro cizí účely.

---

¹⁹ Právní princip „lex talionis, jus talionis“ („oko za oko, zub za zub“) se rozvinul již v babylonském právu a setkáváme se s ním i v Bibli.

²⁰ Dictionary. *Cambridge Dictionary* [online]. Cambridge University Press, © 2020. [cit. 25. 1. 2020].

²¹ RAWLS, J. Two Concepts of Rules. *The Philosophical Review*, [online]. 1955, s. 4-5 [cit. 27. 2020].

„Trest nemůže být nikdy uložen jako pouhý prostředek k prosazení nějakého dobra, ať již s ohledem na samotného odsouzeného nebo společnost, ale vždy musí být uložen pouze a jedině proto, že osoba, které je uložen, spáchala zločin.“²²

Podle Kantova pohledu, mají všichni lidé stejnou morální hodnotu a jejich práva by měla být respektována. Definice toho, co se rozumí trestem může být mnoho, ale vždy se jedná o reakci na porušení určitých pravidel v dané společnosti. Důležitým faktorem při udělování trestu je adekvátnost.

4.4 Kde má a nemá smysl retributivní spravedlnost

Retributivní spravedlnost, jako koncept odměny nebo trestu za spáchaný čin, má své místo a smysl v určitých situacích, ale není vždy vhodná. Je nezbytné rozlišovat mezi situacemi, kde by mohla být kontraproduktivní nebo nevhodná, a vždy brát v úvahu důsledky opatření.

V rámci trestního práva smysl má. Tresty jsou udělovány jako odplata za spáchané zločiny a mají sloužit jako odstrašující opatření pro budoucí jednání. Ve spravedlivém právním systému má retributivní spravedlnost své místo. Tresty by měly být úměrné k závažnosti spáchaného činu a měly by být uděleny spravedlivě a transparentně. Může také hrát roli při obnově obětí tím, že potvrzuje jejich utrpení a poskytuje jim pocit spravedlnosti.

Nicméně v mnoha případech retributivní spravedlnost není vhodná. Například výchova založená výhradně na retribuci, tedy na potrestání chyb a považování chyb za spáchaní, může být kontraproduktivní. Místo toho by měla být upřednostňována výchova založená na porozumění, nápravě a rozvoji odpovědnosti. Využití retributivního přístupu v sociálních systémech, jako jsou například sociální služby, může vést k cyklu chudoby a kriminality. Namísto toho by měly být uplatňovány programy zaměřené na prevenci a poskytování podpory pro jednotlivce a komunity. Je třeba si uvědomit, že retributivní spravedlnost není univerzálním řešením a v mnoha případech může mít nežádoucí důsledky, zejména pokud není vyvážena dalšími aspekty spravedlnosti a péče o jednotlivce.

---

²² LATA, J. *Účel a smysl trestu*. 1. vyd. Praha: LexisNexis, 2007, s. 36.

4.4.1 Smysl a postavení retributivní spravedlnosti v dnešní pedagogice

V dnešní pedagogice je důležité přehodnotit postavení retributivní spravedlnosti a zaměřit se na výchovné aspekty trestání žáků. Pouhé trestání za chyby bez dalšího výchovného úsilí často nepřináší požadované výsledky, neboť nevede k reálnému pochopení chyby a změně chování. Místo toho je důležité zdůraznit výchovné aspekty a pomoci žákům pochopit důsledky svých jednání a poučit se z nich. Přílišný důraz na trestání může podkopat důvěru mezi učiteli a žáky a narušit atmosféru v učebně. Když se učitelé zaměřují pouze na trestání, může to vést k pocitu nejistoty a nedostatku bezpečí, což není ideální prostředí pro výuku a rozvoj.

Místo zaměření se pouze na tresty je důležité využít chyby žáků jako příležitost k výchově. Diskuse o chybě a důsledcích, pomoc při nalezení řešení a poskytnutí podpory při zlepšení chování, mohou mít dlouhodobější pozitivní účinky než jednoduché tresty. Příliš tvrdé tresty mohou mít za následek zvýšenou míru odporu u žáků, což může vést k opakovanému jednání nebo k "skrytému" porušování pravidel. Místo toho je důležité hledat způsoby, jak motivovat žáky k pozitivním změnám a posilovat jejich schopnost převzít zodpovědnost za své chování. V pedagogice je proto často preferována restorativní spravedlnost, která klade důraz na obnovu vztahů, výchovu, empatii a spolupráci. Zásadní je pochopení, že retributivní spravedlnost může mít své místo, pokud je aplikována uvážlivě a s ohledem na širší kontext a cíle. Je třeba nalézt rovnováhu mezi potřebou odpovídajícího trestu a nutností podpory pozitivního sociálního a osobního rozvoje. Vzdělávací a sociální systémy by měly být navrženy tak, aby podporovaly spravedlnost a rovné příležitosti, a zároveň se zabývaly příčinami, a nejen symptomy problémového chování.

Podle Rawlse je spravedlnost klíčovou ctností společenských institucí, stejně jako je pravda základní ctností systému myšlenek. Každá osoba má nedotknutelná práva, a základem těchto práv je spravedlnost, která nemůže být obejita ve prospěch blahobytu společnosti. Rawls také zdůrazňuje, že společnost je sdružením jednotlivců, kteří respektují určitá pravidla chování a jednají v souladu s nimi²³.

Spravedlivými či nespravedlivými se nazývají nejen činy, ale i postoje a dispozice jednotlivců. Podle Bruggera má spravedlnost za úkol hájit zavedené společenské normy tak, aby výsledek přispíval k obecnému blahu společnosti. Nicméně je nutné tento pevně

---

²³ RAWLS, J. Two Concepts of Rules. *The Philosophical Review*, [online]. 1955, s. 4-5[cit. 27. 2020].

zakotvený řád průběžně korigovat a aktualizovat s ohledem na proměnné společenské podmínky.

V rámci školního prostředí je spravedlnost významným tématem, zejména pokud jde o hodnocení a chování ve třídě. Učitelé jsou vyzýváni k zachování spravedlivého přístupu ke všem žákům, což zahrnuje jak spravedlivé hodnocení výkonu, tak i zohlednění jejich individuálních potřeb a emocí. Je zřejmé, že každý učitel může mít svůj vlastní přístup k tomu, co je považováno za spravedlivé, a že při tom zohledňuje svou empatii i svou roli jako autoritu ve třídě. Vnímavost a uvážlivost jsou klíčové, aby se zabránilo nespravedlnostem, které mohou vycházet z neuvážených kroků. Ministerstvo školství České republiky zdůrazňuje význam spravedlivého prostředí ve školách. To má vliv na vývoj a postoj žáků, neboť prožívání spravedlnosti podporuje pozitivní atmosféru, vytváří důvěru v systém a podporuje etické chování.

Různí autoři se shodují, že způsob, jakým je spravedlnost vnímána ve škole, ovlivňuje emocionální prožitky a motivaci žáků. Hodnocení ze strany učitele má zásadní vliv na chování a vnímání učebního procesu. Nespravedlnost může vyvstat zejména v situacích, kdy žáci vnímají, že jsou znevýhodňováni nebo jim jsou upírány spravedlivé příležitosti na úkor jiných.

Retributivní spravedlnost spočívá v udělování odpovídajících trestů, například ve školách jsou pravidla, která žáci musí dodržovat, a pokud je poruší, očekává se, že budou potrestáni. Hlavním motivem retributivní spravedlnosti je, aby tresty byly adekvátní k činům a zároveň aby měly dostatečný odstrašující účinek pro zamezení nežádoucího chování či pokračování v něm.

Ve výukovém procesu se mezi všemi účastníky často vytvářejí situace, které mohou vyvolávat pocity nespravedlnosti. Důležitost spravedlnosti ve vzdělávání je zdůrazněna v dokumentu Strategie 2030+ (MŠMT, 2020), který klade důraz na kvalitní a motivované učitele schopné vytvořit spravedlivé prostředí pro své žáky. I když učitelé obvykle hodnotí žáky spravedlivě, mohou se názory účastníků na danou situaci lišit, což může vést k vnímání nespravedlnosti. Studie zabývající se spravedlností a nespravedlností ve školách ukázaly, že komunikace, rovné zacházení se všemi žáky a uznání jejich úsilí jsou pro ně velmi důležité. Nespravedlivé jednání učitelů může mít přímý vliv na angažovanost žáka a tento pocit nespravedlnosti je větší u starších žáků. Další výzkumy se zaměřují na vnímání nespravedlnosti žáky, kteří mají pocit nedocení a deprivace ze strany učitelů. Je důležité si uvědomit, že vnímání spravedlnosti a nespravedlnosti se liší mezi jednotlivci a závisí na mnoha faktorech, přičemž

adolescenti jsou často citlivější na tyto projevy než dospělí. Tato citlivost může být důsledkem menší zkušenosti s nespravedlností ve srovnání s dospělými.

Průcha, Walterová a Mareš (2009, s. 374) definují vztah mezi učitelem a žákem jako „mezilidský vztah, který ovlivňuje průběh i výsledek učitelova vyučování, žákova učení, kvalitu jejich spolupráce, sociální percepci, emocionální a motivační aspekty výuky“.

4.4.2 Chápání retributivní spravedlnosti a použitelnost myšlenek Akvinského na dnešní výchovný systém

Retributivní spravedlnost, jak ji chápe Akvinský je založena na principu odplaty za spáchaný čin. Podle tohoto přístupu by trest měl odpovídat závažnosti a povaze spáchaného provinění. Akvinský zdůrazňoval, že trest by měl být udělen v souladu s ctnostmi a přirozeným řádem.

Přeneseme-li tuto myšlenku do současného výchovného systému, můžeme si představit, že by výchovné opatření mělo být odpovídající povaze a závažnosti chyby, kterou student spáchal. Místo toho, aby byly udělovány příliš přísné nebo nepřiměřené tresty, mohly by být užívány výchovné postupy, které by studentovi pomohly pochopit důsledky jeho činů a rozvíjet jeho morální uvědomění.

Akvinského myšlenky mohou také posloužit jako základ pro budování spravedlivějšího výchovného prostředí, kde jsou studenti motivováni k sebereflexi a zodpovědnému chování. Vzhledem k tomu, že Akvinský zdůrazňoval důležitost přirozeného řádu a harmonie, jeho myšlenky by mohly inspirovat i k vytvoření výchovného prostředí, které je založeno na respektu k jednotlivým osobám a vzájemné solidaritě.

Celkově vzato, i když Akvinského myšlenky pocházejí z období středověku, stále mohou nabídnout cenné perspektivy pro současný výchovný systém, zejména co se týče spravedlnosti, etiky a rozvoje osobnosti studentů. Formy dnešních trestů, jejich výši a jak přispívají k nápravě.

4.4.3 Nové pohledy na trestání v pedagogice v rámci efektivní výuky

Nový pohled na trestání v pedagogice v rámci zefektivnění výuky se soustřeďuje na konstruktivnější a přizpůsobivější přístup chování studentů. Je kladen důraz na pozitivní metody:

1. Místo zaměření se na trestání špatného chování, se využívá pozitivní posilování, které zvýrazňuje a odměňuje žádoucí chování. To může zahrnovat použití pochvaly, ocenění, či jiné formy.
2. Je dobré podporovat rozvoj sociálně emocionálních dovedností a pomoci vytvářet prostředí, kde jsou žáci schopni efektivně řešit své problémy a konflikty. Dochází k edukaci studentů v oblasti emoční regulace. Komunikace a včasné řešení konfliktů může pomoci předejít situacím, které by vyžadovaly trestání.
3. Místo tradičního trestání se používají restorativní praktiky, které kladou důraz na zodpovědnost, nápravu škody a obnovení vztahů mezi dotyčnými stranami. Tato metoda může vést k hlubšímu porozumění chování. Každý žák může reagovat odlišně na různé metody výchovy a trestání. Proto je důležité mít individuální přístup, který bere v úvahu jedinečné potřeby každého studenta.
4. V dnešní pedagogice je vhodnější používat restorativní pedagogiku. Tento přístup k trestání klade důraz na obnovu vztahů a zodpovědnosti. Místo trestání se studenti podílejí na procesu řešení konfliktů a obnově škod.
5. Mírová výchova usiluje o řešení konfliktů a nápravu chování prostřednictvím dialogu, empatie a porozumění. Místo potrestání je kladen důraz na komunikaci a vyjednávání.
6. Podpora sociální a emocionální inteligence může přispět k prevenci nežádoucího chování a konfliktů. Posilování schopnosti empatie, sebeovládání a komunikace může vést ke zlepšení chování a lepšímu prostředí ve třídě.

Příklady ze života ukazují, že při správném použití mohou být tresty v pedagogice užitečným nástrojem k dosažení pozitivních změn. Klíčem je individualizovaný přístup studenta a snaha najít rovnováhu mezi disciplínou a podporou.

4.4.4 Současný pohled na trestání ve výchovném procesu

Trestání jako nástroj výchovy vyvolává širokou škálu otázek týkajících se etiky, efektivity a dlouhodobých dopadů na žáky a celkovou atmosféru ve školách. V této kapitole se zaměříme na analýzu současného pohledu na trestání ve výchovném procesu z hlediska pedagogické teorie, empirických výzkumů a praktických přístupů.

V současném pedagogickém diskurzu je stále více zpochybňována efektivita tradičních trestů, jako je vyloučení studentů z výuky nebo školního prostředí. Podle výzkumu Univerzity Karlovy mají fyzické tresty dlouhodobé negativní důsledky, ačkoli mohou mít krátkodobý účinek na zastavení nežádoucího chování. Tento názor je podpořen i studií Národního ústavu duševního zdraví, která upozorňuje na vysoký výskyt známek deprese a úzkosti mezi dětmi, což poukazuje na důležitost přístupu zaměřeného na podporu duševního zdraví a prevenci v pedagogickém procesu.

V kontextu těchto poznatků je nutné zamyslet se nad alternativami k těmto tradičním trestům. Thomas Gordon představuje v "Výchova bez poražených" a "Škola bez poražených" efektivní nástroje pro řešení konfliktů, které nabízejí metody založené na pozitivním posilování a restorativní spravedlnosti. Tyto přístupy podporují konstruktivní interakce mezi učiteli a žáky a mezi rodiči a dětmi, což vede k lepšímu vzájemnému porozumění a podporuje pozitivní vztahy²⁴.

Další relevantní studie, jako je analýza Grevena a kol. (2021) v *The Lancet*, přináší přehledovou studii, která zdůrazňuje negativní psychologické dopady fyzických trestů na děti, a podporuje hledání alternativních, nenásilných forem výchovy a disciplíny. Tento výzkum potvrzuje, že všechny formy násilí, bez ohledu na jejich povahu nebo intenzitu, jsou škodlivé a brání dětem v optimálním psychickém vývoji.

Vzhledem k těmto poznatkům a důkazům je zřejmé, že je potřebné přehodnotit naše přístupy k trestání ve výchovném procesu. Je důležité hledat alternativy, které nejenom předcházejí negativním dopadům tradičních trestů, ale také podporují pozitivní rozvoj a duševní zdraví studentů. Z těchto důvodů je klíčové integrovat do pedagogické praxe preventivní programy a pozitivní výchovné metody, které byly prokázány jako efektivní ve výzkumech a literatuře.

Na základě těchto zjištění a expertních doporučení je nutné podporovat vzdělávací strategie, které vycházejí z pochopení potřeb dětí, respektují jejich duševní zdraví

---

²⁴ GORDON, Thomas. *Výchova bez poražených: řešení konfliktů mezi rodiči a dětmi*. Praha: Malvern, 2012.

a podporují rozvoj pozitivního chování. Tímto způsobem můžeme vytvořit podpůrné a inkluzivní vzdělávací prostředí.

Z mého pohledu by tresty v pedagogice měly být primárně zaměřeny na výchovu a nápravu chování studentů. Trest by neměl sloužit jako konečný cíl, ale jako prostředek k dosažení lepšího porozumění, sebereflexe a osobního růstu. Efektivní trest je takový, který studenta nejen potrestá, ale také ho něco naučí a podpoří jeho pozitivní rozvoj. Podpora pozitivního chování namísto zaměření se pouze na trestání negativního chování. V individuálním přístupu by tresty měly být přizpůsobeny individuálním potřebám a okolnostem každého studenta. To znamená, že by měly být zohledněny osobní zkušenosti a možnosti každého studenta.

Závěr

V rámci této bakalářské práce jsem se zabývala prozkoumáním filozofie Tomáše Akvinského a jeho přínosu k pojetí ctností a etice ve vzdělávání.

Zjistila jsem, že propojení poznání a jednání, zdůrazňované Tomášem Akvinským, je klíčové pro naplnění lidské přirozenosti a hledání smyslu života.

Cítím se obohacena nejen o hluboké pochopení historických a filozofických aspektů ctnosti, ale i o nový pohled na význam a aplikaci těchto principů ve vzdělávání a každodenním životě. Práce na této bakalářské práci byla cestou plnou objevů, která mě nutila neustále přemýšlet a přehodnocovat mé vlastní hodnoty a přístupy k etice a morálnímu jednání.

Z hlediska výzkumných otázek jsem se pokusila odpovědět na to, jaké místo zaujímá ctnost ve filozofii Tomáše Akvinského a jaký vliv má jeho pojetí ctnosti na současné vzdělávací metody. Analýzou jeho děl a srovnáním s dalšími mysliteli jsem dospěla k závěru, že Akvinského přístup k ctnostem představuje nejen teoretický rámec pro pochopení dobrého a spravedlivého života, ale také praktickou cestu k formování charakteru jedince. Jeho zdůraznění harmonie mezi vírou a rozumem a význam spravedlnosti pro fungování společnosti nabízí cenné lekce pro dnešní pedagogickou praxi a osobní rozvoj. Práce s texty Tomáše Akvinského byla zároveň výzvou a inspirací. Výzvou, protože Akvinského myšlenkový svět je rozsáhlý a komplexní, vyžadující pečlivou interpretaci a porozumění kontextu doby, ve které žil a tvořil. Inspirací, protože jeho schopnost spojit hluboké filozofické úvahy s praktickým morálním usměřováním nabízí cenné lekce pro současnou dobu. Osobní zamyšlení nad Akvinského dílem mi přineslo nový pohled na význam vzdělání a formování mladých lidí. Uvědomila jsem si, že výchova ke ctnostem a rozvíjení morálního úsudku by měly být neoddělitelnou součástí moderního vzdělávacího procesu. Tato práce mě inspirovala k přemýšlení o tom, jak by mohly být Akvinského ideje aplikovány v současných školách a výchovných programech, aby podporovaly rozvoj osobnosti. Dalším zkoumáním konkrétních metod, jakým lze Akvinského principy ctností začlenit do vzdělávacích programů a jak mohou tyto principy přispět k řešení současných společenských a etických výzev. Zároveň

považuji za důležité pokračovat v dialogu mezi filozofií a pedagogikou, aby se propojily teoretické poznatky s praktickou aplikací v reálném životě.

Tato práce tak přináší poznatky, které mohou sloužit pro další a hlubší porozumění role etiky ctností ve společnosti. Je důležité si uvědomit, že Akvinského dílo není historickou kuriozitou, ale zdrojem inspirace pro každodenní rozhodování a jednání. V době, kdy se společnost potýká s nejistotou, může etika ctností poskytnout pevné základy pro hledání smyslu života. Proto je důležité pokračovat v aplikaci Akvinského myšlenek do praxe, abychom mohli lépe porozumět světu kolem nás a žili v souladu s našimi nejhlubšími hodnotami.

Seznam použitých zdrojů

- AKVINSKÝ, Tomáš. Otázky o ctnostech I. Přeložil Tomáš MACHULA. Praha: Krystal OP, 2012, 257 s. Aquinata, sv. 17. ISBN 978-80-87183-46-5.
- BEJCZY, I. P., The cardinal virtues in the Middle Ages: a study in moral thought from the fourth to the fourteenth century (Brill, Boston: Leiden, 2011).
- BLECHA, Ivan. Filosofická čítanka. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2000, 551 s. ISBN 80-7182-112-8.
- FLOSS, Pavel. *Architekti křesťanského středověkého vědění*. Druhé, upravené vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4410-9.
- FLOSS, Pavel. Úvod do dějin středověkého myšlení. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1994, 251 s. ISBN 8070673532.
- GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4., upr. vyd. Právnické učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-023-9.
- GORDON, Thomas. *Výchova bez poražených: řešení konfliktů mezi rodiči a dětmi*. Praha: Malvern, 2012. ISBN 978-80-87580-06-6.
- KILBERGR, Pavel. Tomášova etika ctností z pohledu filosofie a psychologie, (diplomová práce, 2016)
- KRANZ, Gisbert. Augustin: život a působení. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. Osobnosti (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-719-2212-9.
- KUNA, Marian. Úvod do etiky ctností. Ružomberok: Katolická univerzita v Ružomberoku, 2010, 90 s. ISBN 978-80-8084-605-3
- LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. Knihovnička LexisNexis. Praha: LexisNexis, 2007. ISBN 978-80-86920-24-5.
- MACHULA, Tomáš. Tomáš a jeho sumy. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2020, ISBN 978-80-7394-779-8
- MYŠIČKA, Stanislav. *John Rawls a teorie mezinárodní spravedlnosti*. Politologická řada. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2014. ISBN 978-80-7325-343-1.
- PLATÓN. Ústava. Šesté, opravené vydání. Přeložil František NOVOTNÝ. Praha: OIKOYMENH, 2017, Platónovy dialogy, svazek 18. ISBN 978-80-7298-230-1
- PŘIKASKÝ, V. J., Etika, Karmelitánské nakladatelství: Kostelní Vydří, 2000
- SKOBLÍK, Jiří. *Přehled křesťanské etiky*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-357-1.

PESCH, Otto Herman. Thomas von Aquin. Grenze und Größe mittelalterlicher Theologie. Eine Einführung, Ostfildern 1995, ISBN 3-7867-1371-5

PIEPER, Josef. Co znamená filozofovat? Přeložil Jan FREI. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, ISBN 97871950233.

PIEPER, Josef. Tomáš Akvinský: život a dílo. Praha: Vyšehrad, 1997. ISBN 80-702-1224-1.

STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*. Vyd 8., V KNA 2. Přeložil Miroslav PETŘÍČEK, přeložil Petr REZEK, přeložil Karel ŠPRUNK. Studium (Karmelitánské nakladatelství). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, c2000. ISBN 978-80-7195-206-0.

Časopisecké statě:

Pedagogická orientace. Online. 2023, roč. 2023, č. 33. Česká pedagogická společnost, 2023. ISSN 1805-9511. [cit. 2024-03-25].

Pedagogická orientace [https://Zobrazit Vol 33 No 1 \(2023\) | Pedagogická orientace \(muni.cz\)](https://Zobrazit Vol 33 No 1 (2023) | Pedagogická orientace (muni.cz)), 22. 3. 2024

Pedagogická orientace [https://Zobrazit Učitelská kvalifikace dnes – de-profesionalizace praxí? | Pedagogická orientace \(muni.cz\)](https://Zobrazit Učitelská kvalifikace dnes – de-profesionalizace praxí? | Pedagogická orientace (muni.cz)), 22. 3. 2024

RAWLS, J. Two Concepts of Rules. *The Philosophical Review*, [online]. 1955, s. 4-5 [cit. 27. 2020].

On-line zdroje:

<https://www.nudz.cz/pro-media/tiskove-zpravy/narodni-monitoring-dusevniho-zdravi-deti-40-vykazuje-znamky-stredni-az-tezke-deprese-30-uzkosti-odbornici-pripravuji-preventivni-opatreni>, 22. 3. 2024

<https://www.lf1.cuni.cz/fyzicke-tresty-detem-prokazatelne-skodi-jak-moc-je-cesi-pouzivaji-11f>, 22. 3. 2024

<https://www.lf1.cuni.cz/fyzicke-tresty-detem-prokazatelne-skodi-jak-moc-je-cesi-pouzivaji-11f> 22. 3. 2024

Abstrakt

ZÍVALOVÁ, Romana. *Ctnost spravedlnosti podle Tomáše Akvinského*. České Budějovice, 2024. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta. Vedoucí práce prof. Tomáš Machula, Ph.D., Th.D.

Klíčová slova: Tomáš Akvinský, kardinální ctnosti, retributivní spravedlnost, výchovný systém

Tato bakalářská práce je věnována pojetí ctnosti spravedlnosti podle Tomáše Akvinského. V úvodních kapitolách se seznámíme s životem a dílem svatého Tomáše a jeho myšlenek. Spravedlnosti, kterou považuje Tomáš Akvinský za jednu z kardinálních ctností se Tomáš Akvinský věnuje do hloubky, proto jí je v bakalářské práci věnována pozornost. Práce se zaměřuje na použitelnost jeho myšlenek a chápání retributivní spravedlnosti pro dnešní výchovný systém. V závěru práce jsou uvedeny nové pohledy na problematiku trestání v rámci efektivní výuky a vzájemné porovnání jejich hodnot.

Abstract

ZÍVALOVÁ, Romana. *Virtue of Justice in Aquinas*; České Budějovice, 2024. Bachelor's Thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Pedagogy. Supervisor: prof. Tomáš Machula, Ph.D., Th.D.

Key words: Thomas Aquinas, cardinal virtues, retributive justice, educational system

This bachelor's thesis is devoted to the concept of the virtue of justice as defined and construed by Thomas Aquinas. In the opening chapters, I will introduce the life and work of St. Thomas and his ideas. Justice, which is considered by Thomas Aquinas as one of the cardinal virtues, is dealt with in depth by him, and is therefore given attention in this thesis. The work presented focuses on the applicability of his ideas and understanding of retributive justice for today's educational system. The thesis concludes with new perspectives on the issue of punishment in the framework of effective teaching and a comparison of their values is presented.